

СТАНОВИЩЕ
ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА АТАНАС АТАНАСОВ
„ФИЛОСОФСКИТЕ ГЛАВИ ОТ ИЗВОР НА ЗНАНИЕТО В
БОГОСЛОВИЕТО НА СВЕТИ ЙОАН ДАМАСКИН“
ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН
„ДОКТОР“ в професионално направление 2.4. РЕЛИГИЯ И ТЕОЛОГИЯ
(специалност ХРИСТИЯНСКА ФИЛОСОФИЯ)
от проф. дфн Нина Димитрова

Атанас Атанасов е редовен докторант в катедрата по историческо и систематическо богословие от 2013 г., участник в научния проект „Тезаурус на богословието на св. Йоан Дамаскин“. Той е компетентен преводач на наследството на богослова и в предговора на дисертационния си труд обяснява мотивите за написването му именно във връзка с тези свои усилия. Автобиографичната справка сочи за публикации в различни реномирани издания по различни теми, включително изисквания минимум по темата на дисертацията, а като приложение са предоставени текстовете и на три предстоящи статии.

Дисертационният труд се състои от близо 300 страници; структурата включва предговор, увод, четири глави и заключение, както и богат научен апарат.

В обстояния увод са представени отношенията на ранното християнство с философията, отбелязан е характерът на патристиката като едновременно философски и богословски, открито е най-общо значението на делото на Йоан Дамаскин като систематик, както и с оглед на развитието на западната схоластика. Подробно е разгледана и критично коментирана световната традиция на изследванията на наследството на Дамаскин, като е посочено и българско участие (Свилен Марков, Георги Каприев). Атанас Атанасов е изтъкнал желанието си да се впише в тази традиция, отстоявайки собствена позиция.

Като общ предмет на дисертационното изследване е посочено най-общо богословието на свети Йоан Дамаскин, а специално – неговото логическо съчинение и отражението му върху богословския метод на автора му.

Следва формулировката на преследваната от дисертацията цел, чието осъществяване е проектирано чрез изпълнение на четири конкретни изследователски задачи. Не видях в увода да е лансирана някаква *теза* (както е обичайното изискване),

но мисля, че в случая с рецензирия труд постановката за *целта* на изследването съдържа също и намеренията на автора за проверка на допуснатите от него няколко концептуални предположения. Потвърждение намирам в изложението на дисертацията, където се говори директно за защитавана теза (вж. напр. с. 30).

Глава първа е озаглавена „Предварителни въпроси“ и началната стъпка е да се въведе историческият контекст на формирането на богословските схващания на Дамаскин. Изследователското внимание е съсредоточено върху три опорни пункта: политическата ситуация и църковно-политическите отношения, исляма като нов религиозен фактор и отношенията му с християнството, и развитието на църковната наука. Подробният и задълбочен коментар оставя отлични впечатления у читателя, респектира с експертните познания. Много важна за открояването на личността и делото на Йоан Дамаскин е аналитичната характеристика на новите тенденции в църковната наука.

Внимателното и всестранно обглеждане на личността на Йоан Дамаскин (откъм изворите за него, краткото проследяване на житейския му път, преглед на съчиненията му и на интелектуалните му възгледи и пр.), както и на тогавашната философска и богословска литература като цяло, поставя специален акцент върху византийската традиция. Основанието за това е следното: показано е как в онзи момент богословието и философията са мислени в такава близост помежду си, че могат да бъдат разбрани само като се изхожда от тяхната взаимност. Доколкото интересът на дисертацията е насочен към *философските глави* от „Извор на знанието“, то ставането на *религиозната философия* обяснимо е подробно представено.

Втората глава е анонсирана като поглед върху структурата на съчинението „Философски глави“, като е заявено обособеното му – без оглед на богословието на Дамаскин (и конкретно към „Изложението“) – разглеждане. Атанас Атанасов е представил съдържателен преглед на различни експертни мнения за историята на този текст.

Авторът на дисертационния труд посочва целта на написването на обсъжданите *глави* като обобщение и систематизиране на важната за догматиката терминология, с оглед на факта, че главният интерес у Йоан Дамаскин е богословски, а не философски. Открито е значението на отделянето на философските понятия от догматическия анализ като предпоставка за изграждането на една завършена догматика.

Впечатлява детайлното и компетентно представяне на съдържанието на „Философски глави“, придружено с обстойни разяснения. Тази част на дисертацията, с основно значение за нея, е осъществена със скрупулъзно вглеждане в смисловите нюанси на разглежданите понятия.

Предмет на следващото изучаване от страна на Атанас Атанасов е *методът* у свети Йоан Дамаскин, чието изработване е мотивирано от стремежа православно-ната вяра да бъде точно изложена и защитена. На този въпрос е посветена третата глава на дисертационния труд. Акцентите в нея са върху значението на точната дефиниция за научното разглеждане на един предмет, както и върху видовете аргументация. Относно доказателствения метод на Дамаскин, авторът заключава, че той се намира на средищната позиция между един по-свободен начин на изложение и чисто научното. В края на тази част е отделено внимание и за оценка на опитите за систематика в областта на метафизиката и богословието, предприети от Дамаскин.

По-обстойно и съсредоточено върху резултатите от систематиката на богословието се занимава последната, четвъртата глава. Последователността в нейното изпълнение е следната: първата стъпка е очертаването на философската и историческата пропедевтика на богословската система, а впоследствие – на самата нея в отделните богословски дисциплини.

По отношение на философската пропедевтика са анализирани понятието за философия, отношението между вяра и знание, задачата на философията, възгледът за знанието, понятието за православно вяра, границите на разума, боговдъхновеността, традицията – за всички тези „сегменти“ е грижливо разяснено гледището на Дамаскин. Изложението на философската пропедевтика е последвано от това на историческата, чийто предмет е изложението на ересите.

По-нататък авторът пристъпва към систематичното изложение на вярата от Дамаскин, въвеждайки отново историческия и идейния контекст на неговото дело. Не е нужно да представям *изложението* на *Изложението*, направено според *учението за Бога*, *учението за творението*, *учението за спасението* и *учението за последните неща* – това оставям на по-вещите от мен рецензенти. Аз оставам с усещането за убедителна изява на научната компетентност, с която Атанас Атанасов е подходил към избраната от него тема.

Трудът завършва с добре написано заключение, в което е изтъкнато потвърждението на началните допускания. Като специално *Приложение* след заключението в дисертацията е отделено място и за основните положения в богословската система на свети Йоан Дамаскин.

Текстът в автореферата е много добре организиран, успешно представящ обемното дисертационно изследване. Формулирани са четири научни приноса, с основанието за чийто избор съм съгласна.

В заключение: оценявайки научното ръководство на дисертацията на Атанас Атанасов, я подкрепям изцяло и предлагам на членовете на научното жури да гласуват на нейния автор да бъде присъдена научната и образователна степен „доктор“ по богословие (специалност *християнска философия*).

Подпис: